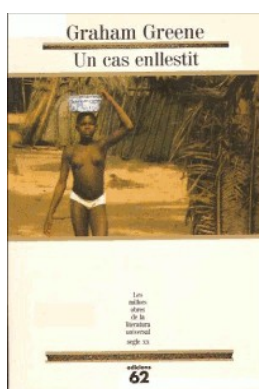

Un cas enllestit, Graham Greene

Una de les característiques més destacades dels autors de la literatura anglesa del darrer segle i mig va ésser el seu afany viatger. Pocs foren els escriptors que no sortiren de les illes britàniques i molts, en canvi, els que no tan sols es traslladaren a terres més o menys llunyanes, sinó que hi passaren llargues temporades. En alguns casos, fins i tot s'hi quedaren i crearen una gran part de la seva millor producció fora de la terra on havien nascut. Lord Byron, per exemple, hagués d'exiliar-se a Itàlia per a trobar una llar que pogués sentir, veritablement, com a seva.

Possibilitat, no cal dir-ho, afavorida per l'afortunada conjunció, en el temps i en l'espai, de dues condicions imprescindibles: la presència de les possessions colonials britàniques, per una banda, i la pertinença, per una altra, a una classe prou adinerada com per a permetre's viure desvagadament, sense preocupar-se gaire per les peremptòries necessitats del *primum vivere* que han angoixat al llarg de la història l'existència (i l'obra) de tants i tants autors.

Aquesta situació comportà una modificació fonamental en la literatura en llengua anglesa: el canvi d'escenari. D'un territori estrictament limitat, el de les illes, on se centraven la immensa majoria de les obres —Charles Dickens s'aventurà fins a Amèrica, però algú es pot imaginar les heroïnes de Jane Austen vivint els seus amors i desamors en un lloc que no fos l'entorn rural anglès?—, es passà a un altre de molt més ampli i cosmopolita, que no tenia altra frontera que la dels endarrerits mitjans de comunicació de llavors.

En una frontera, més mental o espiritual que no pas física, se situa precisament l'esplèndida novel·la *Un cas enllestit* (*A burn-out case*), de **Graham Greene**, publicada l'any 1991 per edicions 62 en la seva col·lecció Les millors obres de la literatura universal, segle XX. Obra que posa de manifest, per si en restava algun dubte, que el seu autor, si no es podia arrengrer entre els de primera o primeríssima categoria dins de la literatura anglesa, almenys podria presentar la seva candidatura davant de qualsevol altre per a obtenir la consideració del primer entre els de la segona —com assenyala amb encert Marta Pessarrodona al seu pròleg.

Consideració que segurament ningú no gosaria discutir-li si no hagués tingut la mala pensada de dedicar part de la seva producció a llibres d'espies o *lladres i serenos*. Esforçada i habitualment deslegitimada categoria en la qual les opcions de guanyar-se una posició més o menys honorable en l'Olimp literari esdevé tan quimèrica com que un polític (ultra) conservador valori la importància cabdal que té la cultura en el present i l'esdevenidor d'un país. Que els ho demanin, sinó, a dos grans metres, ara per ara, —i finalment— indiscutibles, com són Raymond Chandler o Dashiell Hammett.

El creador d'*El poder i la glòria* ens situa en un petit, mig abandonat i oblidat llogaret del Congo, en un *finis terrae* més enllà del qual sembla que no hi pugui existir res —«*Si el vaixell hagués anat més enllà, jo no hauria desembarcat aquí.*», (pàg. 42)—, poblat per personatges extrems —«*constituïts per les desferres i les restes de trenta anys de la vida d'un novel·lista*», afirma prou explícitament Greene en la dedicatòria, (pàg. 15)— que fan la impressió de gaudir, en aquella inhòspita solitud acompanyada, de la seva darrera oportunitat. Una darrera oportunitat que és, alhora, la de descobrir-se també a ells mateixos.

Ens presenta la història de Querry, un home —amarat d'una poderosa aroma autobiogràfica: les referències a l'escriptura són constants— cèlebre que arriba a l'aldea fugint de «*les preguntes impertinents*», (pàg. 25). Sense saber —o, més exactament, sense voler-ho saber— que mai, per més lluny que vagi, no podrà alliberar-se de les preguntes; ni que totes acaben essent, en un moment o d'altre, impertinents. I que, per tant, hom pot fugir de tot, però mai —mai dels mais!— d'un mateix. Que allò que som i, sobretot, allò que hem estat, ens persegueix, com una ombra indeleble, allí on anem. Que tant allò que som com la civilització a la qual pertanyem ho portem amb nosaltres, com una lepra invisible i anihiladora.

Entre d'altres raons, perquè l'escriptor anglès té clar que si poguéssim fugir tot seria, potser, massa senzill. I que l'existència, per tant, no seria el que és: un incessant viatge inesperat per la més imprevisible de la mar dels atzars. Un viatge que ho pot ésser tot menys senzill. I menys encara tant com ho pretén la religió catòlica —«*Vós tot ho voleu agafar amb la xarxa de la vostra fe, pare, però no podeu quedar-vos amb totes les virtuts.*», (pàg. 92)—, atès que la humanitat, en madurar, ha anat prenent consciència que el que són inescrutables no són pas els camins del senyor, sinó la pròpia existència humana: «*Ens hem fet grans però malament. Les complicacions han esdevingut massa complexes.*» (ld).

Descobrint que, com bé palesa aquest llibre, induí a Greene a deixar de banda el seu catolicisme i a convertir-se en agnòstic. En un agnòstic desencantat que —a diferència del colossal Dostoievski, que no creia, però *hauria volgut creure*— ha deixat de fer-ho perquè *no pot creure*: «*Els que es casen amb Déu —pensava—, també esdevenen domesticats; és ben bé un matrimoni rutinari [...]. [...] com els matrimonis del món, es mantenia gràcies als hàbits i als gustos compartits entre Déu i ells; a Déu li agradava ser adorat, i a ells els agradava d'adorar, però només a hores fixes, tal com els habitants del suburbi es fan l'amor els dissabtes a la nit.*» (pàg. 26).

Precisament és l'ombra del creador d'*Els germans Karamàzov* la que plana amb més força al llarg del llibre, tenyint-ho tot amb l'inconfusible ressò de la seva recerca infatigable de l'essència pregonada de la humanitat; d'aquella ànima humana primigènica, identificada sovint amb l'esperit del *mugic*, representant de l'ancestral poble rus més proper al món natural, incontaminat. D'aquest *factor humà*, doncs, que l'escriptor anglès maldava igualment per copsar, analitzar, comprendre –i, per damunt de tot– aprehendre mitjançant les seves obres.

Tant és així que, en alguns dels seus més brillants moments, ens fa la impressió que gairebé ha aconseguit equiparar-se al magistral domini del diàleg que mostrava l'autor rus, atorgant-li un vigor, un interès i una versemblança fabulosa –una altíssima intensitat, no tan sols literària sinó, el que encara és més rellevant, humana o existencial. Entre d'altres punts, ho podem constatar al final del primer capítol de la Quarta part, (pàg. 107-110), o ben avançat el tercer de la Sisena, (pàg. 209-210).

El segon referent –tan palès que potser ni tan sols no caldria esmentar-ho, car qualsevol lector o lectora atent en prendrà consciència tot sol– és el de Joseph Conrad i, més concretament, del seu *En el cor de les tenebres*. Referent del qual l'autor no només no se n'amaga, sinó que mostra orgullosament, amb una ben agraïda dosi d'ironia, fent-ne esment en un dels instants crucials de l'obra; aquell que evidenciarà que les fugides mai no són possibles, i menys encara les que es pretenen definitives.

Al bell mig de l'article que un periodista sense escrúpols escriurà sobre Query: «*Inconscient i ardent de febre, vaig ser portat a terra des de la meva piragua, la fràgil escorça en la qual havia penetrat en allò que Joseph Conrad anomenava el cor de la tenebra, per un grup fidels de nadius que m'havien seguit riu avall amb la mateixa fidelitat que els seus avantpassats havien demostrat a Stanley.*» (Pàg. 150-151).

Article –o, més aviat, divertida i més que escaient paròdia d'article– a través del qual Greene es permeté el luxe de prendre's allò que ell devia considerar una ben merescuda revenja contra una professió, que, amb els anys, s'havia anat convertint en l'incessant fogar dels seus més inveterats i implacables enemics: la de periodista. Professió dins la qual en sorgeix –com la serp de l'ou, com un tumor maligne que corromp i infecta tot allò que toca– la més nefasta i nociva *secta destructiva* que hagi sollat mai la capa de la terra, la dels crítics literaris: «*Sou com els crítics literaris. Voleu que escrigui la mena d'història que voldríeu escriure vós.*», (pàg. 174).

Pel que a l'estil es refereix, a banda de la magnífica destresa en els diàlegs ja comentada, convé posar en relleu el toc poètic, de gran força lírica, de la seva prosa, amarada de metàfores i comparacions –«[...] *alt, encorbat, excessivament llarg [...] com aquesta mena de plantes que la gent posa al bany, que es crien en la humitat però creixen massa*»; «[...] *tenia una cara estreta, plana i interminable, com una il·lustració vivent de la llei segons la qual les línies paral·leles no es troben mai.*» (pàg. 47)– que confereixen al relat una desacostumada vigor evocativa.

Sense que això –excepció feta d'alguns instants en què és possible en faci un cert abús (final de la pàg. 87, per exemple)–, i heus ací un dels mèrits de l'autor, alenteixi l'obra o l'enfarfegui. Al contrari, llisca amb una fluència admirable, sense que ni la seva profunditat ni la seva qualitat literària li suposin cap llast, ans atorgant-li un atractiu, una solvència i una qualitat altíssims.

Evidenciant, doncs, allò que dèiem en començar: si l'autor de *L'americà tranquil* no ha rebut la consideració d'autor de primera categoria es deu a l'aparellament de dues raons: l'acostament a la cultura *popular* i, sobretot, al fet que el nivell de la literatura en llengua anglesa al segle XX fou tan formidable que no assolir, no ja el podi, sinó tot just un diploma olímpic era una heroïcitat únicament a l'abast dels més escollits entre els escollits.

Si hom cerca una lectura d'estiu ben recomanable, no accepta sotmetre's als prejudicis i està disposat a apostar per una obra tan desconeguda com infravalorada, que no ho dubti: que demani a la llibreria –o a la biblioteca, en el seu defecte– aquest sorprenent i agraït llibre de Graham Greene. La possibilitat que se'n peneixi és tan reduïda, com elevada que en gaudeixi.

dijous 26 de juliol del mmxii

© Xavier Serrahima 2012
www.racodelaparaula.cat

Informació sobre els drets
Informació sobre els drets

